

Парасюк Н. М., к.ю.н., доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
м. Львів, Україна

КВАЛІФІКУЮЧЕ ЗНАЧЕННЯ «ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ПОВТОРНО» (В КОНТЕКСТІ Ч. 3 СТ. 358 КК УКРАЇНИ)

Диференціація відповідальності у загальній кримінально-правовій нормі про підроблення документів, печаток, штампів та бланків, а також вчинення інших дій із цими предметами відбувається, зокрема, шляхом виділення у ч. 3 ст. 358 КК України кваліфікуючої ознаки такого змісту – «дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно». Кваліфікація повторності відноситься до проблемних аспектів загальної теорії кримінального права і, тому у цій науковій розвідці буде визначено окремі аспекти, які стосуються повторності у конкретному складі підроблення документів, печаток, штампів та бланків.

Насамперед слід зазначити, що розглядуваний вид повторності, вказівка на який хоча і міститься у статті Особливої частини КК України все ж характеризується загальними ознаками законодавчої конструкції «повторності», визначеної у ст. 32 КК України. Аналіз останньої дозволяє виділити такі її ознаки: 1) вид множинності злочинів; 2) вид множинності злочинів, при якому суб'єктом (суб'єктами) злочину вчинено декілька одиничних злочинів (два або більше); 3) вчинені суб'єктом (суб'єктами) злочини, передбачені тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України; 4) одиничні злочини, що утворюють повторність, вчинені суб'єктом (суб'єктами) різночасно [1, с. 381].

Уточнення обсягу поняття «повторності» також має принципове значення при кваліфікації. Це безпосередньо впливає із аналізу ст. 32 КК України, оскільки для констатації повторності не лише однорідних, але й різнорідних злочинів необхідною є спеціальна вказівка про це у статті Особливої частини КК України. Таким чином це нетиповий спосіб конструювання кримінально-правових норм, пов'язаний із визнанням повторним поряд із першим вчинення іншого злочину, безпосередні об'єкти яких є подібними чи різними.

З урахуванням цього можна виділити ознаки повторності у складі злочину, передбаченому ч. 3 ст. 358 КК України. Повторним має визнаватися вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених статтею або частиною статті 358 КК України. Видається, що дії, названі у ч. 1 та ч. 2 ст. 358 КК України: підроблення документа; виготовлення підроблених печаток, штампів та бланків; збут тих чи інших предметів, а також складання чи видача працівником юридичної особи будь-якої форми власності, який не є службовою особою, приватним підприємцем,

аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг завідомо підроблених документів, хоча вони і кваліфікуються за однією статтею, навряд чи можна однозначно вважати тотожними. Очевидно, що тотожними до підроблення документів є тільки таке ж діяння. Виготовленню бланків, печаток, штампів – аналогічним є їх виготовлення. Хоча говорити у даному випадку можна лише про їх відносну тотожність, бо як зазначає В. М. Кудрявцев, кожний злочин є одиничним, неповторним явищем [2, с. 34].

У питанні кваліфікації повторності «тотожність злочинів» набуває специфічних рис, зумовлених необхідністю відобразити підвищений ступінь суспільної небезпеки злочинної активності винного, що отримала вираження у вчиненні схожого за ознаками основного складу злочину діяннями. М. І. Панов стверджує, що відрізняючись в певній мірі формою зовнішнього вираження, альтернативні дії у той же час володіють рисами істотної схожості, спрямовані на заподіяння шкоди одному і тому ж безпосередньому об'єкту, саме тому є однотипними, що в кінцевому результаті допомагає об'єднати їх в одному складі злочину [3, с. 19]. Слід звернути увагу на особливість конструкції складу злочину, передбаченого ст. 358 КК України. В окремих частинах цієї статті розміщено ознаки окремих основних складів злочинів, які подібні за формами об'єктивної сторони, але відрізняються за суб'єктним складом. Як уже зазначалося суб'єкт складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 358 КК України – спеціальний. Розглядувані склади злочинів розмежовуються ще й за механізмом заподіяння шкоди об'єктові кримінально-правової охорони. Так у випадку складання чи видачі приватним підприємцем завідомо підроблених офіційних документів шкода охоронюваним кримінальним законом суспільним відносинам у сфері офіційного документообігу заподіюється безпосередньо самими учасниками цих відносин, тобто особами, які уповноважені на їх складання і видачу. Склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 358 КК України, є двооб'єктним. Відтак не видається за можливе вести мову про його абсолютну тотожність із складом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 358 КК України. Відповідно до ч. 3 ст. 358 КК України повторним слід визнавати вчинення підроблення офіційного документа в якості загального суб'єкта і наступне вчинення складання можливо іншого виду офіційного документа тією ж особою, але в якості уповноваженої на складання офіційної документації особи, тобто спеціального суб'єкта. Натомість складання офіційного документа службовою особою після підроблення офіційного документа у якості загального суб'єкта не набуває статусу злочину вчиненого повторно. З огляду на це було б більш правильним розмістити склад злочину про складання чи видачу приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом або іншою особою, яка здійснює професійну

діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, завідомо підроблених офіційних документів у розділі XVII Особливої частини КК України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності пов'язаної з наданням публічних послуг».

Відповідно до чинної редакції ст. 358 КК України, вчиненим повторно має визнаватися: 1) декілька підроблень документів у різний час, за умови, що такі діяння не об'єднані єдиним злочинним умислом і не входять в конструкцію продовжуваного злочину; 2) дії особи, яка спочатку виготовила підроблену печатку, а згодом підробляє документ; 3) підроблення офіційного документа в якості загального суб'єкта, і наступне складання офіційного документа уже перебуваючи у статусі особи, уповноваженої на складання такого документа.

Повторність має бути належним чином відображена у формулі кваліфікації. Суди по-різному визначають кваліфікацію злочину у тому випадку, коли особою повторно вчинено декілька підроблень. Так, вироком Червонозаводського районного суду міста Харкова від 11 січня 2007 р. засуджено Особу_1, яка в період з 26 лютого по 29 квітня 2006 р. підробляла рецепти на одержання лікарських засобів. При цьому суд вважає, що кваліфікація дій підсудного за ч. 1 ст. 358 КК України є зайвою, оскільки дії підсудного за епізодом від 26 лютого 2006 р. охоплюються ч. 2 ст. 358 КК України [4]. Прикладом іншої кваліфікації є наступний вирок. Вироком Радеківського районного суду Львівської області від 9 липня 2009 р. Особа_1 обвинувачується в тому, що 23 жовтня 2007 р. підробив декларацію про свої доходи та майновий стан, яку разом з іншими документами шляхом обману та зловживання довірою подав у відділ грошових виплат та компенсацій, в результаті чого отримав субсидії на опалювальний період на загальну суму 1518,01 грн. Крім цього, Особа_1 10 листопада 2008 р. повторно підробив декларацію про свої доходи з метою вчинення шахрайства, для отримання субсидій та використав завідомо підроблені документи, подавши їх у відділ грошових виплат та компенсацій. Дії підсудного суд кваліфікував за ч. 1 ст. 358, ч. 1 ст. 190, ч. 3 ст. 358, ч. 2 ст. 358, ч. 3 ст. 358 КК України [5]. Саме така кваліфікація є найбільш правильною і такою, що відповідає законодавчій конструкції кваліфікованого складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 358 КК України. Першочергового встановлення потребують ознаки складу злочину, передбаченого частиною першою або другою, які виявилися у вчиненні попереднього злочину, а далі – ознаки тих злочинів, які повторилися. Тобто, формула кваліфікації має розпочинатися вказівкою на перший злочин (тобто ч. 1 (2) ст. 358) і продовжуватись вказівкою на наступні злочини з посиланням на ч. 3 ст. 358 КК України за ознакою вчинення їх повторно. Відповідно до цієї кваліфікації суд має призначити покарання з урахуванням правил, визначених у ст. 70 КК України. Вид та розмір призначеного покарання за сукупністю злочинів буде більш

суворим і таким, що відповідатиме суспільній небезпеці вчиненого.

Викладене дозволяє сформулювати такі правила кваліфікації «вчинення злочину повторно», передбаченого ч. 3 ст. 358 КК України: 1) при повторності тотожних злочинів, передбачених ч.ч. 1 або 2 ст. 358 КК України (коли всі злочини є закінченими) вчинене слід кваліфікувати як сукупність злочинів за ч.ч. 1 або 2 ст. 358 КК України (перше діяння) та ч. 3 ст. 358 КК України (друге і наступне діяння). При цьому у процесуальних документах має бути відображено факт вчинення особою декількох таких злочинів; 2) у випадку, коли хоча б один із злочинів, які утворюють повторність, є незакінченим, кваліфікація такої повторності буде здійснюватись із додатковим посиланням на відповідну частину ст. 14 чи 15 КК України; 3) вчинення злочину, передбаченого ч. 1 (2) ст. 358 КК України, повторно не може бути враховано додатково судом як обтяжуюча покарання обставина (ч. 4 ст. 67 КК України).

Література

1. Грищук В. К. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / В. К. Грищук. – К.: Ін Юре, 2006. – 568 с.

2. Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления / В. Н. Кудрявцев. – М.: Госюриздат, 1960. – 244 с.

3. Панов Н. И. Проблемы точности норм Особенной части уголовного права и совершенствование законодательной техники / Н. И. Панов // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць / редкол.: С. В. Ківалов (гол. ред.) та ін.; відп. за вип. В. О. Туляков. – Одеса: Юридична література, 2010. – Вип. 54. – С. 18-22.

4. Вирок Червонозаводського районного суду міста Харкова від 11 січня 2007 р. – Справа № 1-155/5-2007 // Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

5. Вирок Радехівського районного суду Львівської області від 9 липня 2009 р. – Справа № 1-99 // Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.